

Makalenin Türü / Article Type : Araştırma Makalesi/ Research Article
Geliş Tarihi / Date Received : 05.12.2022
Kabul Tarihi / Date Accepted : 22.12.2022
Yayın Tarihi / Date Published : 31.12.2022
DOI : <https://doi.org/10.51576/ynd.1214903>
e-ISSN : 2792-0178

İntihal/Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism.

TÜRK MUSİKİSİ KLARNET İCRASINDA ENTONASYONU ETKİLEYEN UNSURLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

ŞAHİNOĞLU Muhammed Gani¹

ÖZ

Saz icrasında en çok değinilen konulardan biri olan entonasyon, icranın kalitesini ve etkisini doğrudan etkilemektedir. Fiziksel olarak incelendiğinde, doğru akord edilmemiş bir saz seçimi ve ideal olmayan bek, kamış, yay, mızrap vb. araçların icraya doğrudan etki ettiği aşikârdır. Fiziksel boyuttan ziyade psikolojik durum, yorgunluk, hastalık veya mevsimsel değişiklik gibi değişkenler de icra esnasında önemli rol oynamaktadır.

Meşk geleneği ile süregelen Türk musikisi yapısı gereği standardizasyon; talepler doğrultusunda saz yapımı ve perde anlayışı farklılıkları bakımından icracılık boyutunda müşahhas olarak ortaya koymak neredeyse imkansızdır. Öncelikle Batı müziği icrasında kullanılan klarnet süreç içerisinde

¹ Arş. Gör. Muhammed Gani ŞAHİNOĞLU, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Türk Müziği Devlet Konservatuvarı, muhammedganisahinoglu@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-9900-8472>

Türk musikisi icrasında kullanılmıştır. Batı müziğinin stabil yapısının yanı sıra mücennep aralığındaki perdeler icra edilmeye başlamış ancak bununla birlikte ciddi entonasyon problemleri ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın alt problemlerinde klarinetin kendi fiziksel yapısında yer alan mantar, güderi, bek, gövdeler ya da kalak arası mesafelerden kaynaklı entonasyon problemlerinin yanı sıra çarpma, vibrato, glissando, trill, dudak sıkma-gevşetme gibi süsleme ve üfleme teknikleri kullanımında da entonasyon problemi yer almaktadır. Araştırma dahilinde söz konusu Türk musikisi klarinet icrasında perde kullanımı, oturuş, tutuş, ağız, icra biçimi, dil ve dudak hareketleri gibi çeşitli konular da entonasyona etki etmektedir. Bu doğrultuda araştırmada, Türk musikisi klarinet icrasında entonasyon bozukluklarına neden olabilen unsurlara değinmek, toplu icra için akort birliği sağlamak ve entonasyon kaynaklı sorunlara çözüm önerileri sunulması amaçlanmıştır. Dolayısıyla bu araştırma, Türk musikisi klarinet icrasında entonasyona sebep olan unsurların ortaya konulması ve çözümleri doğrultusunda yapılacak icralarda yapılan entonasyon hatalarını en azami seviyeye ya da tamamen yok etmeye yönelik olarak Türk musikisi klarinet icracılarına, eğitimcilerine, talebelerine ve çalgı yapım alanına katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir. Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini, Türk musikisi klarinet icrasında entonasyonu etkileyen unsurlar oluşturmaktadır. Evren üzerinde çalışıldığı için ayrıca bir örneklem kümesi belirlenmemiştir. Elde edilen tüm bulgular doğrultusunda özellikle mücennep aralığındaki perdelerin icrası için Türk musikisi klarinet icrasının iyi bir musiki kulağına sahip olması, iyi bir dinleyici olması, günlük çalışmalarında uzun ses, üfleme ve süsleme tekniklerine yönelik çalışmalar gerçekleştirilerek entonasyon problemlerini ortadan kaldırmaya yönelik etütlerin çalışılması gerekmektedir. Entonasyon probleminin çözümüne katkı yolunda, elektronik çözümler gündeme gelebilecek olsa dahi, yine de asıl çözüm, büyük oranda icracının kendisine ait olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk musikisi, klarinet, icra, entonasyon.

THE FACTORS AFFECTING THE INTONATION IN TURKISH MUSIC CLARINET PERFORMANCE AND SOLUTION OFFERS

ABSTRACT

Intonation, one of the most mentioned subjects in instrument performance, directly affects the performance quality and influence. It is clear that such equipment has a direct effect on the performance as choosing an instrument that is not tuned precisely and an unideal mouthpiece, reed, bow, pick, etc. when examined physically. Variables such as psychological state, fatigue, illness or seasonal change, rather than physical dimensions, play an important role in the performance as well.

Due to the structure of Turkish music with the meşk tradition, it is almost impossible to standardize the performance due to the differences in instrument making and pitch understanding in line with the demands. The clarinet, which was primarily used in the Western music performance, has become used in the Turkish music performance in time as well. In addition to the stable structure of Western music, the notes in the mucennep range began to be performed, but serious intonation problems have emerged.

In addition to the intonation problems caused by the distances between the cork, chamois, mouthpiece, joints or bell in the clarinet's own physical structure, the sub-problems of the research include the intonation problem in the use of ornamentation and blowing techniques such as grace note, vibrato, glissando, trill, embouchure. Various other issues such as the use of tone holes, posture, holding, mouth, performance style, tongue and lip movements also affect the intonation in the clarinet performance of Turkish music. In this direction, it is aimed at addressing the factors that can cause intonation problems in Turkish music clarinet performance, providing a unification of chords for collective performance, and offering solutions to problems caused by intonation.

Therefore, this research is important in terms of contributing to Turkish music clarinet performers, educators, students and the field of instrument manufacturing in terms of revealing the factors that cause intonation in the Turkish music clarinet performance and eliminating the intonation mistakes made in the performances completely or to the maximum level in line with their solutions. Survey method, one of the qualitative research methods, was used in this research. The universe of this research consists of the factors that affect the intonation in Turkish music clarinet performance. The universe will be studied. Therefore, the sample was not determined. In line with all the findings

obtained, it can be said that the Turkish music clarinet performer should have a good musical aptitude, be a good listener, and work on blowing the long notes, blowing and ornament techniques in their daily practices, and studies to eliminate the intonation problems, especially for performing the notes in the mucennep range. Although electronic solutions may come to the fore in terms of contributing to the solution of the intonation problem, it was concluded that the main solution is largely the performer's own.

Keywords: Turkish music, clarinet, performance, intonation.

GİRİŞ

Her sazın kendine özgü çeşitli teknik ve becerileri olsa da icradaki en önemli ortak noktası entonasyondur. Fransızca ve İtalyancada “intonatura”, İngilizcede “intonation” olarak bilinen “*tonlama ve sesi yönlendirme*” (Entonasyon, t.y.) anlamına gelen entonasyon, çeşitli tanımlar ile vuku bulmaktadır.

Coşkuner, entonasyonun kelime anlamının doğru tonlama olduğunu kabul etmekle birlikte, sazın frekansının doğru olduğu bir ses üzerinde icra edildiğinde sabit olan bir frekans aralığına uyumlu oluyorsa entonasyonun doğru olduğunu (Coşkuner, 2010: 33) ifade etmektedir.

Chen, entonasyonu; özel bir müzikal yapı içerisindeki bir notanın icracı tarafından doğru biçimde üretebilme becerisi olarak tanımlamakla birlikte saz çalışmalarındaki en önemli noktalardan biri olduğunu ve performans becerilerinin gelişimindeki en yıldıracı unsur olduğunu (Chen, 2006: 803-819) vurgulamaktadır.

Sözer, entonasyonu; “*İnsan sesinin ya da herhangi bir sazın, istenen perdeyi (ton) tam ya da tama yakın verebilmesi*” (Sözer, 1986’dan akt. Taş, 2020: 1803) olarak tanımlamaktadır.

Randel ise, entonasyonu; “*Perdelerin kural olarak kabul edilmiş standartlara uygun olarak çalgıyla veya vokal olarak seslendirilmesi*” (Akt. Nunez, 2002’den akt. Taş, 2020: 1803) şeklinde tanımlamaktadır.

Bu tanımlardan ve bilgi birikimlerimizden yola çıkarak entonasyon; bir saz ya da ses eğitimi alanında yapılan bir icrada, perdelere basıldığında doğru sesi ve frekansı elde edebilme anlamında kullanılmaktadır. Bir icracının sesi doğru yönlendirme ve tonlama becerisi saz ve ses icrasında aşılması gereken önemli hususlardan birisidir. Seslerin doğru frekanslarda üretilmesi durumu olarak da düşünülebilecek entonasyon doğru ve etkili icra becerilerinin başında gelir.

Entonasyon hakkındaki çeşitli düşünce ve görüşler incelendiğinde şu hususlar dikkati cezbetmiştir:

“Çalgı topluluklarının müzik performansı alanındaki en yaygın sorunlarından biri hatalı entonasyondur. İster profesyonel ister amatör olsun, hiçbir müzikal oluşum ya da öğrenci bu sorundan tamamen sıyrılmış değildir” (Tromblee, 1972’den akt. Taş, 2020: 1803).

“Zayıf entonasyon, herhangi bir performansın kıymetini düşürür ve başarılı müzisyenler kadar müzik alanına acemi olan kişiler tarafından da kolayca tespit edilebilir” (Chandler, 1981’den akt. Taş, 2020: 1803).

Birer’e göre, entonasyonu doğru ve kaliteli müzikler aracılığı ile de geliştirmek mümkündür ve en kuvvetli karar verme mekanizması olan insan kulağı da dinleme çalışması ile eğitilip geliştirilebilir (Birer, 2010: 2).

“Müzik performansında entonasyon doğruluğu, artistik müzikal ifade için bir zorunluluk olarak kabul edilir. Aslında, performansı sergileyen kişinin entonasyon tutarsızlıklarını doğru bir şekilde ayırt edebilme ve bunları hızlı bir şekilde iyileştirebilme yeteneği, müzikal yetkinliğin değerlendirilmesinde birincil ölçü olarak işlev görür. Entonasyon algısı ve performansına olan ilginin devam etmesi, bu alandaki gelişen betimsel ve deneysel araştırma dizisi ile kanıtlanmaktadır” (Kantorski, 1984’den akt. Taş, 2020: 1803).

Yukarıda sunulan düşünce ve görüşlerden yola çıkılarak; her düzeydeki icracının önemsemesi gereken bir musiki unsuru olan entonasyonu, icrada iyi ve doğru perdeyi elde edebilme becerisi olarak ifade etmek mümkündür. Bu da başta nefesli ve perdesiz saz eğitimi veren hocalar olmak üzere tüm eğitimcilerin en çok önem atfetmesi gereken husustur. Mutlak bir önem arz eden bu temel olmadan ferdî ya da toplu icralar da kaliteli bir icra ortaya koymanın mümkün olamayacağını söylemek gerekir.

Entonasyonu Etkileyen Unsurlar

Saz ve ses eğitimi sürecinde mühim bir yere sahip olan entonasyon problemi, çalışmamız gereği sazların genelinden klarnet özeline doğru bir akış içerisinde olacaktır. Klarnet icrası sürecinde genellikle karşılaşılan en önemli sorunlardan biri olan entonasyon, oldukça titizlikle yaklaşılması gereken bir konudur.

Laycock, entonasyonu etkilen unsurları şöyle sıralamaktadır:

1. Çalışılan odadaki sıcaklık ve nem,
2. Sazdaki yapısal bozukluklar,
3. Öğrencinin komaları fark edememesi, sazın kontrolüne hâkim olamama, icra sırasında zihin entonasyon dışında saz icrasıyla ilgili diğer şeylerle meşgul olması,
4. Öğretenin entonasyon konusunda gösterdiği titizlik derecesi.” (Topoğlu, 2006: 32).

Laycock'un bahsettiği unsurlardan yola çıkarak; özellikle ağaç malzemelerden yapılan sazlarda mekân önemli bir rol oynamaktadır. Ağaç malzemededen yapılan birçok sazın ve klarnetlerin icra esnasında veya sonrasında bulundurulacağı ortamın sıcaklığına ve nem oranına dikkat edilmelidir. Bulunduğu ortamda kendi standında ya da iyi bir şekilde konumlandırılmalıdır. Sazların üretim esnasında fiziksel özelliklerine ve ölçülerine dikkat edilmeli, saz yapımcılar tarafından yapısal bozuklukların en kusursuz hale getirilmesi ve yapım aşamasındaki akordun titizlikle yapılması gerekmektedir. Sazın üretimi ile başlayan bu süreçte iyi ve uyumlu bileşenler tercih edilmelidir. Tel, mızrap, arşe, baget, gibi daha birçok sayılabilecek saz bileşenin kalitesine dikkat edilmelidir. Bu durumda klarnet içinde bek ve kamış rol üstlenmektedir. Saz olabildiğince kusursuz olmalıdır. Entonasyonu, “doğru müzikler” yardımıyla geliştirmek de mümkündür. Saz icrasında en büyük karar mekanizması olan insan kulağı, dinleme çalışmalarıyla eğitilebilir. Talebenin mücennep aralığındaki perdeleri algılayabilmesi için iyi bir işitme yeteneğine sahip olmakla birlikte iyi bir Türk musikisi dinleyicisi olarak çeşitli meşk ortamlarında aktif rol üstlenmesi gerekmektedir. Saz hâkimiyeti sağlamak için her gün belli bir saat aralığı belirlenerek teknik çalışmalar yapılmalıdır. Çalışma esnasında tamamen icraya odaklanmalıdır. Ustanın veya hocanın entonasyon hususunda hassas ve yol gösterici tavırlar sergilemesiyle birlikte problemlerin nedenlerini ortaya koyması gerekmektedir. “*Bozuk entonasyonu oluşturan nedenlerin teşhisini yapmak ve icra topluluğunun entonasyon eksikliklerini iyileştirmek için düzeltici önlemler almak, hocanın sorumluluğundadır*” (Nunez, 2002’den akt. Taş, 2020: 1804). Talebenin çalışması esnasında entonasyon hatası olduğunda ona söylemeli ve temiz ses veya perde basmaya yönlendirmelidir. Hoca veya usta yönlendirici olmakla beraber, mekânın uygunluğuna, sazın bakımlı ve kontrollü olmasına, çevresel etkenleri uygun hale getirebilmesine yönelik talebeleri yönlendirmesi gerekir. Böylelikle, icracı, icra esnasında entonasyon problemlerini fark edebilmeli ve o anda düzeltmeye yönelerek bir sonraki icralarında buna dikkat etmelidir. Sazdan doğru ve temiz ses alınamaması kulağı rahatsız eder. Bu durum, sazı çalan kişi için olumsuz bir his uyandırıp sazdan soğumasına sebep olabilir. Bu iyileştirici eylem süreci, talebenin musiki şuurunda perde değişimlerinde çok etkili olacaktır. Bu doğrultuda, talebe klarnet çalışma sürecini, hocasının da uyarıları sayesinde daha verimli geçirecek ve klarnet ile geçirilen zamanın kalitesi artacaktır.

Klarnette Entonasyon

Klarnette ses elde etmek, diğer birçok saza göre nispeten daha zordur. Çünkü saz yapımcılarının geneli, klarnetleri üretirken yalnızca hava bloğundan hava akımının geçmesi yoluyla nitelikli ve temiz bir sese ulaşmayı amaçlamaktadır. Ancak ne yazık ki burada fiziksel kurallar gözletilmemektedir. Bu noktada, tarihsel süreç içerisindeki ses sistemleri ile klarnetin uyumsuzluk göstermesi nedeniyle, entonasyon problemleri ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla ses sistemlerinin farklılıklarından kaynaklı olarak klarnetteki entonasyon sorunlarına doğrudan çözüm getirilemediği görülmüştür. Eşit aralıklı olmayan ses delikleri, nefesli sazların entonasyonunun standart bir ölçümle belirlenmesini zorlaştırmıştır.

Klarnet icrasında doğru entonasyonu elde etmek için öncelikle doğru akort yapmak gerekmektedir. Günümüz klarnetleri A=442 Hz akort düzeninin uygun olarak üretilmektedirler. Birçok icra topluluğunda akort düzeni yine A=442 Hz olarak belirlenmiştir.

İyi bir icra için, doğru entonasyon oldukça önem arz etmektedir. Türk musikisi klarnet icrasında entonasyon son derece önemli ve aynı zamanda edinilmesi zor bir süreçtir. Sazın yapısal özelliklerine müdahale, tonlama, duruş, tutuş, denge ve özellikle artikülasyon gibi unsurlar entonasyon problemlerini ortaya çıkarabilecek durumlardır.

Klarnette genel olarak akort, bek (ağızlık) kısmının baril ya da barilin gövdeyle birleştiği yerde, bekin barile veya barilin gövdeye tam oturması ya da belli bir oranda mesafe genişletilerek (klarnetin gövde uzunluğu arttırılarak) elde edilmektedir. Klarnetin uzunluğunun arttırılması seslerin kalınlaşmasını, uzunluğunun azaltılması ise seslerin incelmelerini sağlamaktadır.

Klarnette akorda ve entonasyona doğrudan etki edecek diğer değişkenler şu şekildedir:

Nefes Akışı

Klarnet nefesin etkili olduğu bir sazdır. Diyafram nefesi sazda büyük önem taşımaktadır. Nefesin hızı, miktarı ve açısı, sesi doğrudan etkilemektedir. Daha hızlı ve fazla nefes sesin tizleşmesine daha yavaş ve az nefes pestleşmesine neden olmaktadır.

Bek (Ağızlık) Pozisyonu

Bek klarnette elde edilen tonun kalitesine etki eden en önemli bölümdür. Açık ve kapalı olmak üzere iki şekilde görülmektedir. Açık bek; kamış ile bek arasındaki uç kısımların eğim mesafesinin fazla olması iken, kapalı bek ise; eğim mesafesinin az olduğu bek türüdür. Türk musikisi icrası için

genellikle açık bek tercih edilmektedir. Bunun sebebi mücennep aralığının bu şekilde daha rahat elde edilebileceği düşüncesidir. Ancak bu durum bek-dudak-kulak koordinasyonuna olumsuz yönde etki etmektedir. Bu husus, icracının ustalık düzeyi ile ilgilidir. Kapalı denilen, üretim sonrası herhangi bir işlem görmemiş olan beklerde daha temiz perdelerin elde edilmesinin mümkün olacağı düşünülmektedir.

Bekin ağız içerisinde kalan kısmı, alt-üst dudak ve üst dişlerin desteğiyle sesin oluşumu sağlanmaktadır. Bekin pozisyonu icracının diş ve çene gibi fiziksel özelliklerine göre şekil almaktadır. Bekin uç kısmının ağız içerisinde gereğinden fazla olması durumunda seslerin tizleşmesine, gereğinden fazla dışarıda olması durumunda ise sesin pestleşmesine sebep olmaktadır. Havanın ağızdan çıkmaması dengenin sağlanması için ağız kenarları kapanmalıdır. Üfleme esnasında yanakların şişmemesine dikkat edilmelidir.

Türk musikisi icrasında dudak-çene ve bek ilişkisi çok önemlidir. Dudakların gergin ve yanlara doğru açıldığı bir üfleme pozisyonu seslerin tizleşmesine, dudakların serbest bırakıldığı bir üfleme pozisyonu seslerin pestleşmesine neden olmaktadır. Pest seslerin icrası için dudaklar daha serbest bırakılmalı ve kamışa fazla baskı yapılmamalıdır. Tiz seslerin icrası için, çene ve dudak biraz daha sıkılıp gerekli kamış baskısı uygulanmalıdır. Mücennep aralığındaki perdelerin elde edilmesi için dudağın sıkma ve gevşeme eylemleri rol oynamaktadır. Seslerin tizleşmesi için dudak sıkılırken, pestleşmesi için gevşetme eylemi uygulanır. Türk musikisi icrasında genellikle dudak gevşetme tercih edilmektedir. Bu eylem esnasında çene önemli bir rol üstlenerek aşağı yönde hareket ile dudak gevşetmeye yardımcı olmakta ve sesin pestleşmesine katkı sağlamaktadır. Yukarı yönde hareket esnasında ise dudak sıkma eylemi uygulanarak sesler tizleştirilir.

Duruş ve Tutuş

Klarnetin doğru icra edilmesinde etkili olan diğer unsurlardan biri de duruş ve tutuş pozisyonlarıdır. Klarnet hem ayakta hem de oturarak icra edilebilen bir sazdır. Oturarak icra edildiğinde diyaframın katlanma ve sıkışma durumunda nefes alışverişi ile üflemede olumsuzluklar ortaya çıkmaktadır. Klarnet icra etmeye yeni başlayan talebeler için ayakta çalmak daha rahat imkân sunmaktadır. Ayakta yapılan bir icrada ayaklar iki omuz genişliğinde açılmalı ve vücut dik olmalıdır. Kollar vücuda yapıştırılmamalı, baş dik ve tam karşıya bakılmalıdır. Aksi takdirde kafa aşağı yönde eğik olması durumunda sesler pestleşirken, yukarı yönde tizleşmeler görülür. Klarnetin kalak ile vücut arasındaki açısı 45 derece olmalıdır. Klarnetin fazla havaya kaldırılması üflenen açığı daralttığı

için seslerin pestleşmesine, klarnetin yere doğru fazla eğik olması ise, üflenen açığı genişlettiği için seslerin tizleşmesine neden olur. Bu durumlar oturarak yapılan icralarda da söz konusu olup, oturuş pozisyonunda ise; oturuş pozisyonunda ise; kol ve parmak gerginliği azaltılmalı, parmaklar gevşek ve hafif bükük olmalıdır. Parmaklarımızın birinci boğumu yani uç kısmı ile perdelerle basılmalıdır. Parmakların perdelerle olan mesafesine dikkat edilmelidir. İcra esnasında boşta olan parmakların perdelerle çok yakın olması seste değişiklik olmasını sağlayacak ve entonasyona meyil verecektir. Mesafenin fazla olması ise hem görsel olarak hem de icrada gecikmelere sebep olacaktır. Doğru duruş ve tutuş için öncelikle belli bir süre ayna karşısında çalışmak olumlu sonuçlar ortaya çıkaracaktır.

Yardımcı Parmak Pozisyonları ve Kuvvetli Üfleme

Sadece kulak yardımıyla entonasyon hatalarını tamamıyla düzeltmeye çalışmak, özellikle de hızlı icra edilmesi gereken motif, cümle veya eserlerin Türk musikisi klarnet icrası için bazen zor bir durum olabilmektedir. İcra esnasında sadece teknik donanım yeterli olmadığından perdeleri doğru entonasyonda tınılatmaya yardımcı olabilecek ek parmak pozisyonları vardır. Bunlar başlıca, doğal seslere ilave edilebilecek yardımcı parmak pozisyonlarıdır. Her bir klarnet icracısı alternatif parmak pozisyonları üretebilir ancak bunlar üfleme kuvvetine göre de değişiklik gösterebilir. Üfleme sert ve kontrolsüz olduğunda ses tiz olacaktır. Sert üflenen perdelerde hava akımı daha da fazlaştığı için kontrolsüz üflenen hava, sesleri tamamıyla yarım ses ve daha fazlası ölçüsünde tizleştirecektir. Yumuşak ve kontrolsüz üflenen hava akımında ise tam tersi durum söz konusu olacaktır. Yani kontrolsüz üflenen sesler entonasyon problemini beraberinde getirecektir. Sıklıkla karşılaşılan crescendo dinamiğinde, ciddi bir tizlik eğilimi görülecektir. Aksine decrescendo durumunda, pestleşme eğilimi vardır. Bazı bestecilerin eserlerinde icra etmesi zor motif, cümle veya bölümler vardır. Bunların entonasyon açısından kontrolünü sağlamak belli bir seviye gerektirmektedir. Klarnetin alt sesleri pest, üst sesleri tiz olduğundan bu oktavlarda yazılan bölümleri icra etmek entonasyon açısından daha da zordur. Bu bölümler üzerinde durularak teknik çalışmalar yapılmalıdır. Özellikle yavaş icra ederek bunlar bir entonasyon egzersizi haline getirilebilir.

Saz eğitimi davranış ve içerik bakımından oldukça önemli bir yere sahiptir ve klarnet eğitiminde, sazın benimsenmesi ve tanınması, sazı çalabilmek adına belirtilen davranışların kavranmasıyla ve bu davranışların düzenli ve aktif olması gerekmektedir. Bu davranışların bütünü, icracıya belli bir

disiplinde kazandıracaktır. İcracı, sazıyla üst seviyelere ulaşmak için, gününün büyük bir bölümünü sazına ayırmalıdır. Kaslara yönelik bir faaliyet olan saz eğitiminde, ancak planlı ve disiplinli çalışma ile olumlu sonuçlar alınabilmektedir.

Problem Cümlesi

Türk musikisi klarnet icrasında entonasyonu etkileyen unsurlar ve çözümleri nelerdir?

Alt Problemler

1. Klarnetin fiziksel özelliklerinden kaynaklı olarak entonasyonu etkileyen unsurlar ve çözümleri nelerdir?
2. Türk musikisi klarnet icrasında yapılan süslemelerde entonasyonu etkileyen unsurlar ve çözümleri nelerdir?
3. Türk musikisi klarnet icrasında üfleme teknikleri esnasında entonasyon etkileyen unsurlar ve çözümleri nelerdir?
4. Türk musikisi klarnet icrasında perde baskıları ve kullanımı nasıl olmalıdır?
5. Türk musikisi klarnet icrasında dudak ve bek koordinasyonu nasıl olmalıdır?
6. Mücennep aralıklarındaki perdelerin kullanımında entonasyonu etkileyen unsurlar nelerdir? İcrası nasıldır?
7. Toplu icralarda nasıl eşlik edilmelidir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, Türk musikisi klarnet icrasında entonasyon bozukluklarına neden olabilen unsurlara değinmek, toplu icra için akort birliği sağlamak ve entonasyon kaynaklı sorunlara çözüm önerileri sunulması amaçlanmıştır.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, Türk musikisi klarnet icrasında entonasyona sebep olan unsurların ortaya konulması ve çözümleri doğrultusunda yapılacak icralarda yapılan entonasyon hatalarını en azami seviyeye ya da tamamen yok etmeye yönelik olarak Türk musikisi klarnet icracılarına, eğitimcilerine, talebelerine ve çalgı yapım alanına katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir.

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, veri toplama teknikleri, verilerin analizi ve yorumlanmasına ilişkin izlenilen yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, Türk musikisi klarnet icrasında entonasyonu etkileyen unsurların ortaya konulup çözümlerinden söz edildiği için, nitel araştırma yöntemlerinden tarama modeli kullanılmıştır.

Tarama modeli geçmişte ya da halen var olan bir durumu olduğu şekliyle tanımlamayı amaçlayan araştırma modelidir. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez. Bilinmek istenen şey vardır ve ordadır. Önemli olan, onu uygun bir biçimde gözlemleyip belgeleyebilmektir (Karasar, 2017: 109).

Evren ve Örneklem

“Evren, araştırma sonuçlarının genellenmek istendiği elemanlar bütünüdür. Bu bütün, ortak özellikleri olan canlı ya da cansız her türlü elemanı içerebilir” (Karasar, 2017: 147). Bu araştırmanın evrenini, Türk musikisi klarnet icrasında entonasyonu etkileyen unsurlar oluşturmaktadır. Evren üzerinde çalışıldığı için ayrıca bir örneklem kümesi belirlenmemiştir.

BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde, Türk musikisi klarnet icrasında entonasyonu etkileyen unsurlar içerisinde yer alan klarnetin fiziksel özellikleri, süsleme teknikleri, üfleme teknikleri, dudak-bek koordinasyonu, perde baskısı, mücennep aralığındaki perdelerin icrası ve toplu icraların nasıl yapılacağı hususunda bulgular incelenerek çözüm odaklı yorumlanmıştır.

Klarnet’in Fiziksel Özelliklerinden Kaynaklı Olarak Entonasyonu Etkileyen Unsurlar ve Çözüm Önerileri

Öncelikle sesin fiziksel özelliklerine bakıldığında sesin frekansı, dalga boyu ve şiddeti gibi teknik konular klarnet icrasında da sonuca etki eden parametreler olarak karşımıza çıkmaktadır. Sesin dalga boyu ile frekansı birbiri ile ters orantılıdır. Aynı zamanda cisimlerin titreşim sayılarını da

malzeme yapısına göre değişkenlikte etken olduğu bilinmektedir. Yani sesin katı, sıvı ve gaz ortamlarında yayılma hızı, dalga boyu değişkenlik göstermektedir. Konuya bu açıdan baktığımızda klarnetin yapıldığı malzeme, yapımından kaynaklı eksiklik ve hataların tona ve özellikle entonasyona etkisi göz ardı edilemez.

Mantar ve güderiler icracıya önemli derecede performans kaybı yaşatabilir. Mantarlar klarnetin ek yerlerindeki birleşme noktalarında bulunur. Görevi eklemlerin hava sızdırmasını önlemek ve klarnetin fiziksel duruşu açısından uygunluk kazandırmaktır. Yani mantarların yıprandığı bir klarnetin eklem noktalarından sallantılı hareket edeceği ve aynı zamanda hava sızıntısına sebep olacağı kaçınılmaz bir gerçektir. Bu açıdan bakıldığında sesin basıncı bize bir noktada frekansı vermektedir. Basınç kaybının entonasyona olumsuz etki edeceğini söylemek mümkün olacaktır. Yine aynı şekilde güderi dediğimiz klarnetin kapakçıklı perdelerinde kullanılan malzemeler de icracının bastığı perdenin kayıp yaşamadan doğru sesi elde etmesine imkân tanıyan önemli kısımlardır. Güderilerin yıpranmış olması ya da kalitesizliği yahut hatalı yapımından kaynaklı hava kaçakları yine olumsuz anlamda etki edecektir.

Ağızlık ve diğer gövde kısımlarında klarnetin yapıldığı malzeme belirli oranda tınıyı ve tonu ve hatta hacmi belirlemede etken olsa da entonasyon açısından hatalı ya da bozuk bir durum yoksa büyük oranda etki etmeyecektir. Lakin gövdedeki çatlaklar vb. sorunların olumsuz yansıması olacağı ve yine sızıntılardan kaynaklı basınç kaybı yaşanmasına sebep olacağı ve dolayısıyla entonasyona belirli oranda etki edeceği kaçınılmaz bir gerçektir. Fakat gövdedeki eklemlerin birleştirilme esnasında tam oturtulması ya da boşluk bırakılması klarnetin gövde boyunun uzun ya da kısa oluşuna ve dolayısıyla telli bir sazdaki tel boyunun uzunluk-kısalık durumuna etki edeceği için frekans açısından yansımaları olacaktır. Bilindiği üzere yüksek ve düşük frekanslar bizim elde etmek istediğimiz ince ve kalın sesleri oluştururlar. Bu bakımdan klarnet olması gereken boyutlarından daha uzun ya da kısa olacak şekilde form bozukluğuna uğratıldığında bunun entonasyona, akorda olumsuz etkileri olacaktır. Günümüzde klarnet üzerinde yapısal açıdan çalışmalar yapıldığı bilinmektedir. Zaman zaman kalak, baril üzerinde yapılan yeniliklerle klarnette daha arzu edilen entonasyon ve tını elde edilmeye çalışılmakta ve bu hususta olumlu sonuçlar alınabilmektedir. Bu noktadan hareketle de yine bu gibi yapısal müdahalelerin olumlu olumsuz etkileri olduğu tartışma götürmez bir gerçektir.

Bek, klarnetin belki de en önemli ses kaynaklarından biridir. Klarnet ile icracısının birleşme noktası, adeta sesin kaynağı diyebiliriz. Bekten dolayı yaşanılacak sorunların en başında doğru bek

seçilmemiş olması gelir. İnsana ait fiziksel özelliklerin standart olmaması, bekin de standart olamayacağını bir göstergesidir. Dudak ve diş yapısı, ağız boşluğu farklılığı sebepleriyle doğru bekin seçilmesinin elde edilecek entonasyona olumlu yansımaları olacaktır. Ters durumlarda ise icracının uygun olmayan bek ile ses üretmesinde sorunlar yaşanacaktır. Dudak, ağız ve diş yapılarındaki farklılıklar gözetilerek en doğru bek seçilmelidir.

Türk Musikisi Klarinet İcrasında Yapılan Süslemelerde Entonasyonu Etkileyen Unsurlar ve Çözüm Önerileri

Bir eserde asıl notanın üzerine çeşitli işaretler koyarak yazılan, eserin usulünü ve temposunu bozmaksızın, düzum ve tartımlarında yapılan değişikliklerle, eseri daha müzikal anlamda süsleyerek icra etmek için kullanılan küçük nota yazımları, işaretleri ve ifade unsurlarıdır. Türk musikisinin adabına uygun ve ehli tarafından yapılması gereken tekniklerdir. Gerektiği gibi yapılmadıkları takdirde icrayı ve dolayısıyla musikiyi bayağılaştırır (Yahya Kaçar, 2020: 165).

Klarinet tampere sisteme göre dizayn edilmiş bir sazdır. Türk musikisi klarinet icracılığında süsleme adı altında bilinen teknikler, klarinetin yapısı gereği bazı zorlukları da beraberinde getirme olasılığı vardır. Bu sebeptendir ki klarinet ile Türk müziği icra ederken klarnette olmayan perdeler icracının özel teknikleriyle elde edilir. Dudaktan yapılan sıkma ve salma hareketleri seslerin tizlik pestlik durumunu etkiler ve bu sayede mevcut perdeden daha pest ya da tiz ses elde etmek istediğimizde bu tekniği kullanırız. Bu bilgilerden hareketle diyebiliriz ki süslemelerde özellikle klarinetin bu hassasiyeti dikkate alınmalı ve performansa olumsuz yansımaları olacak etkenlerden uzak durmalıyız. Örneğin çarpma yapıldığı esnada çarpmanın yapıldığı asıl sesin kayba uğratılması, dudak baskısının doğru ayarlanamaması performansa olumsuz etki edecek ve entonasyon bozukluğuna sebep olacaktır. Özellikle parmakların perde üzerinde küçük hareketler ve bazı eserlerin icrasında çok küçük zaman aralıklarında yapılan anlık hareketler olması gerekene uygun yapılmazsa bu durum yine olumsuz etki edecektir. Biliyoruz ki parmakların perdeler üzerindeki duruşunun dahi (yakınlık-uzaklık) entonasyona belirli ölçüde etki etmektedir. İcracının basması gereken perdeyi değil, yanlış perdeye basmak zorunda bırakabilir. Uygulanan süslememe teknikleri usul açısından da önemli olup, yerinde ve zamanında yapılmadığı zaman ritmik olarak da aksamalar sağlar. Örneğin; 1.5 ses ya da 2 ses aralığındaki notalara yapılan çarpmalarda aradaki mesafeden dolayı bir entonasyon problemi yaşanması muhtemeldir. Düşük aralıktaki çarpmalar, entonasyon açısından daha sağlıklı olabilmektedir. Bu bakımdan çarpma hareketleri yapılırken parmak pozisyonlarına ve bunun senkronuna dikkat edilmelidir. İcracının süsleme tekniklerini iyi

bilmesi halinde hangi eserde, nasıl uygulayacağını ve hangi serilikte yapacağını Türk müziğinin klarnet kullanımında ahenkli bir icrayı da ortaya çıkarır.

Türk Musikisi Klarnet İcrasında Üfleme Teknikleri Esnasında Entonasyonu Etkileyen Unsurlar ve Çözüm Önerileri

Klarnetin Türk musikisi icrası ile bütünleşmiş olan tekniklere başarıyla adapte olduğu bir gerçektir. Bu tekniklerin kullanımında bazı yanlış durumlar da gözlenebilmektedir. Örneğin; staccato veya glissando gibi üfleme tekniklerinde, bek ve kamış uyumsuzluğu, icracının parmak ve dil-ağız hareketlerindeki senkronize olamama durumu entonasyon problemlerine yol açabilir. Özellikle glissando tekniği uygulanırken eserin ritmine, tartımına uygun bir zamanlama ile yapılmalıdır. Diğer taraftan yine dudak-bek-kamış ilişkisi burada büyük önem arz etmektedir. Glissando yapılırken dudak hareketiyle, parmakların kaydırılması suretiyle ya da her ikisinin kullanımıyla bu teknik uygulanmaktadır. Dudak salma/gevşetme/baskısını azaltma veya sıkma hareketi yapılırken sesin kendi içinde ve sesler arası geçişte doğru bir koordinasyon ve zamanlama önemli bir durumdur. Şayet icracı bunu doğru ayarlayamaz ise entonasyonda olumsuz sonuçlar doğuracaktır. Yukarıda da belirtildiği gibi klarnet dudak baskısı ile seslerde değişkenlik gösterebilen bir sazdır. Bunu doğru uygulayamamak ise, kulağa hoş gelmeyen seslerin duyulmasına sebep olacaktır.

Türk Musikisi Klarnet İcrasında Dudak-Bek Koordinasyonu

Türk musikisi klarnet icrasında dudak ve bekin koordinasyonunu belirleyen en önemli unsurlardan biri iyi bir kulağa sahip olmaktır. Bununla birlikte kullanılan materyalin seçimi de çok önemlidir. Bek ve kamış, bu materyallerin en önemli parçalarını temsil etmektedir. Bu sebeple Türk musikisi icracılarının kendi ağız yapılarına uygun bir bek seçmesinin yanı sıra kullanılan ağızlığın açıklığına göre bir üfleme pozisyonu kullanılması icra açısından büyük kolaylık sağlayacaktır. Aynı zamanda icra ettiği musikinin kuramsal yapısını bilmek ve bu musikiye dair yapılmış olan icraları çokça dinlemiş ve edinmiş olması önemlidir. Türk musikisi algılaması iyi olmayan bir kişinin icra esnasında dudak-bek koordinasyonunu doğru yapma ihtimali de düşük olacaktır. Günümüzde kayıt altında olup herkesin istifadesinde olan birçok dijital veri mevcuttur. Bu anlamda ustaların icralarının dikkatle dinlenilmesi ve izlenilmesi kişiye önemli kazanımlar sağlayacaktır. Burada yalnızca dinlemenin yeterli olmayacağı, aynı zamanda görerek öğrenmenin daha mümkün hale geleceğini vurgulamak gerekir. Türk musikisi, icra sistemi anlamında metodolojik olarak yazılı

kaynaklar üzerinde yeterince izah edilmediği için meşk sistemi, usta-çırak ilişkisi bu konuda kişiye katkı sağlayacaktır.

Bu bilgilerden hareketle mevcut kayıtlar incelendiğinde, Türk musikisi klarnet icrasında klarnetin çok mid sayılabilecek bir tonda üflenmediği, daha mistik ve buğulu üflenmesinin de aslında bir teknik ve gereklilik olduğu görülmektedir. Bu sebeple dudak hâkimiyeti sağlanabilmesi için henüz Türk musikisi icra edilmeye başlanmadan önce kişinin dudaklarını tampere sesleri doğru üretecek şekilde alıştırmaları önemlidir. Sonrasında ise diğer bahsettiğimiz hususlar göz önünde bulundurulmalı ve mücennep aralıklarındaki yapıya uygun ses üretimi için dudak salma egzersizleri doğru bir yaklaşımla etüt edilmelidir.

Türk Musikisi Klarnet İcrasında Perde Baskısı ve Mücennep Aralığı Kullanımında Entonasyonu Etkileyen Unsurlar ve Çözüm Önerileri

Öncelikle doğru bir perde baskısı için kullanılan klarnetin perdeleri, üretildiği durumda yani herhangi bir işlem görmemiş olması gerekir. İcracının dikkat etmesi gereken hususlar ise, öncelikle klarnet üzerindeki perdelerin geneline aşına olması, basılacak perde veya çevresindeki perdeler üzerinde belli bir çalışma sürecini doldurması icracının perde baskılarında ve icrasında daha sağlıklı bir düzen olacaktır.

Türk musikisi perde yapısı Batı müziği perde yapısından farklılık göstermektedir. Türk musikisinin tampere sistem karşısında çok perdeli oluşu ve bu perdelerin değişik aralıklarda ve küçüklüklerde (mikro) olması sebebiyle klarnetin tampere olan sisteminin klarnette doğrudan Türk musikisi icra etmeye tam anlamıyla elverişli olmadığını belirtmek gerekir. Bu sebeple klarnette mevcut olmayan seslerin elde edilmesi özel teknikler gerektirir. Bunların en önemlisi dudak kontrolüdür. Elbette dudakların ne kadar gevşeyeceği ve bazen sıkacağı belirleyen ise icracının sahip olduğu müzik kulağıdır. Gerek Türk musikisine olan kulak aşinalığı, kulak dolgunluğu gerekse teknik ve teorik açıdan Türk musikisi bilgisi bu konuda kişiye önemli derece katkı sağlayacaktır. Aksi takdirde neyi, niçin, nasıl ve ne kadar yapacağını bilemeyen icracı dudak salınımı yapsa bile doğru sonuç elde edemeyecektir. Türk musikisinin kendine has tavrı klarnette belirleyici olan hususlardan biridir. Bir diğeri ise, perdeleri doğru seslendirmektedir. Şayet kişinin Türk musikisi bilgisi, kulak dolgunluğu yeterli düzeyde ise klarnette elde etmek isteyeceği perdeleri dudak hareketleriyle elde edecektir. Fakat burada en önemli sorun bu dudak hareketlerini doğru yapabilmek ve doğru seste bu tekniği kullanmaktır. Pest basılması gereken bir perde de dudakları gevşetip sonraki sese

geçildiğinde doğru baskı yapılmazsa yine doğru sonuca ulaşılamayacak ve kötü bir duyuma sebep olacaktır. Bu sebeple bolca dinlemeler yapılmalı, teorik açıdan perde sistemleri, makamsal yapılar iyi anlaşılmalı ve sonrasında dudak kontrolünü geliştirmeye ve Türk musikisi perdelerini üretmek noktasında bolca alıştırma yapmaya özen gösterilmelidir.

Mücnep aralığı Türk musikisinde tam iki perde arasındaki mikro perdeleri temsil etmektedir. Bu aralıkta yer alan perdelerdeki en büyük etken bu frekansların görsellikten ziyade işitsel bir durum olup icrası başlıca bir zorluktur. Bunun yanı sıra esere ve eserin icra edileceği perdeye hâkim olamama durumu da icrayı olumsuz etkileyen faktörler arasındadır. Burada bilinmesi gereken en önemli husus bu aralığın hangi makam yapısı içerisinde yer aldığı ve dizinin hangi derecesini teşkil ettiğidir. Örneğin, Uşşak makamı ve ailesi içerisinde ikinci derece perdesi olarak karşımıza çıkıyorsa o durumda bu perdenin üç koma civar değerinde basılması gerekir. Rast makamı dizisindeki konumu gereği ise o kadar pestleştirilmesine gerek duyulmayacaktır. Bu aslında eserin icrası esnasında eserin kompozisyonuna ve seyrine, kalıplarına göre belirlenecek bir durumdur. Aksi halde Türk musikisinin istenilen çeşnileri ve makam hissiyatı oluşmayacak, eksik kalacaktır. Tam da bu nokta da mücnep aralığının entonasyon açısından doğurduğu sorunlar dikkat çekmektedir. İcracı bu seslerin üretilmesi noktasında yeterince mahir değil ya da yanlış teknik uyguluyor ise maksat hasıl olmayacak ve kulağa gelen bozuk sesler rahatsızlık uyandıracaktır. Örneğin Uşşak makamında bir seyir ya da taksim edecek olan icracının yerinden Uşşak makamının ikinci derecesinde yani segâh perdesinde vermesi gereken değeri verememesi halinde yalnızca entonasyon sorunu değil aynı zamanda makamın seslendirilmesi de sorunlu olacak hatta dik basıldı ise Uşşak değil Buselik makamı dizisi seslendirilmiş olacaktır. Daha önceki açıklamalarda da belirtildiği üzere dudak salınımının doğru yapılması çok büyük önem taşımaktadır. Şayet istenilen değerleri elde edecek bir dudak tekniği kullanılmaz ise ses tiz ya da pest kalacak ve entonasyon bozukluğu meydana gelecektir. Bu sorunların olumlu yönde şekillenmesi için eser ve icra edilecek makamın perdelerini göz önünde bulundurup, çeşitli etüt çalışmaları yapılmalıdır.

Türk Musikisi Klarnet İcrasında Toplu İcralarda Entonasyonu Etkileyen Unsurlar ve Çözüm Önerileri

Klarnetin Türk musikisi bağlamındaki toplu icrası, diğer sazların eşliği dâhilinde şekillenir. Örneğin; Uşşak veya Hüzam makamındaki bir eserin toplu icrası yapılırken, icracının diğer sazların güzergâhını takip etmesi ve arıza seslerdeki frekansı eşlik sazların frekansına yakın bir

düzyeyde üflemesi toplu icralardaki entonasyon problemini en aza indirilmesini sağlayacaktır. Klarnet hem solo hem eşlik sazıdır. Klarnetin renk saz olması, toplu icralarda diğer sazlara nazaran daha serbest icralar gerçekleştirilmesi zaman zaman olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Serbestliğin bir ölçüsü olmadığı takdirde icracı genel icra içerisinde sırtacak ve kaynaşmamış bir performans sergilemiş olacaktır. Bu sebeple klarnetin eşliği bulunduğu topluluğa göre, saz sayısına ve düzenlemesine göre değişim gösterecektir. Frekans ve çıkan ses itibari ile hacimli bir saz olan klarnet, toplu bir icranın içinde çok fazla yüklenerek çalınmamalıdır. Diğer sazlara uygun bir frekans içerisinde yeri geldiği zaman bir üst oktavından, yeri geldiğinde de bir oktav pest perdelerden icra edilmelidir. Yanındaki diğer sazlara dinleyerek ahenk içerisinde icra edilmelidir. Şayet partiyonlu bir düzenleme var ise elbette klarnet büyük oranda kendi partiyonunu seslendirecektir. Normalde de topluluk ile uyumlu icra etmesinin doğru olduğunu düşünmekle birlikte klarnetin etkileyici sesine bir de teknik kapasitesinin yeterli seviyede olması eklenince klarnetin zaman zaman serbest bırakılarak icra heyetinin verimliliğini hem teknik hem de duygusal anlamda artıracaktır.

SONUÇ

Meşk geleneği ile süregelen Türk musikisi yapısı gereği standardizasyon; talepler doğrultusunda saz yapımı ve perde anlayışı farklılıkları bakımından icracılık boyutunda müşahhas olarak ortaya koymak neredeyse imkânsızdır. Araştırmanın alt problemlerine dayalı ortaya konulan bulgular neticesinde öncelikle fiziksel özelliklerinin saz yapımcıları tarafından özen çerçevesi içerisinde üretim yapılması ve Türk musikisi icrasına uygun perde ve akort sistemi uygulanması gerektiğini söylemek mümkündür. İcra ortamındaki sıcaklık, nem gibi tabii durumların klarnetin akorduna etkisi olması esnasında bek-baril-gövde arasındaki mesafelere müdahalelerde bulunarak sorun azami dereceye indirilmelidir. Tiz perdeler için daha fazla, pest perdeler için daha az nefes kullanarak diyaframın nefes akışı sağlanmalıdır. Türk musikisi icrasına uygun eğim mesafesinde olan bekler tercih edilmeli mücennep aralığındaki perdeleri elde etmek için dudak ve çene üçgen hal alarak geriye doğru gevşetilmeli sabit perdeler için dış ve dudak sabit derecede sıkılarak icra yapılmalıdır. Tiz perdelerin icrasında dudak sıkılmalı pest perdeler için aşırı olmamak kaydıyla gevşek bırakılmalıdır. Perde baskılarının temiz ve rahat olması için parmaklar perdelerine yakın tutulmalıdır. Klarnet ile vücut arasında 45 cm mesafe olup kafa karşıya doğru dik tutulmalı, üfleme esnasında yanaklar şişirilmemeli, kollar vücut ile bitişik olmamalıdır. Yapılan süslemelerden

özellikle çarpmalar esnasında küçük perde aralıkları tercih edilmelidir. Glissando gibi üfleme tekniklerinin kullanımı esnasında tüm perdelere aynı kuvvette nefes ve dudak sıklığı uygulanmalıdır. Legato gibi üfleme tekniklerinde notanın değeri boyunca eşit nefes ve dudak uygulanmalıdır. Vibrato yapılacak olan perdeden bir sonraki perdeye geçişte bir önceki perde unutulmalı icra edilecek perde de düz üfleme yapılmalıdır. Staccato gibi üfleme tekniklerinde dudak normalden biraz daha dar ve sıkı olmalıdır. Genel olarak bütün üfleme ve süsleme tekniklerinde dudak ve bek koordinasyonuna dikkat edilmelidir. Toplu icralarda sabit frekanslı ya da güvenilir akorttaki sazlara uyum sağlanmalıdır. Diğer sazların volüm dengesinin üzerine çıkılmamalıdır. Keman gibi klarnete yakın tonlardaki sazların eşlik ettiği topluluklarda seslerin çakışmaması için farklı oktavlarda icralar yapılmalıdır. Elde edilen tüm bulgular doğrultusunda özellikle mücennep aralığındaki perdelerin icrası için Türk musikisi klarnet icrasının iyi bir musiki kulağına sahip olması, iyi bir dinleyici olması, günlük çalışmalarında uzun ses, üfleme ve süsleme tekniklerine yönelik çalışmalar gerçekleştirerek entonasyon problemlerini ortadan kaldırmaya yönelik etütlerin çalışılması gerekmektedir. Entonasyon probleminin çözümüne katkı yolunda, elektronik çözümler gündeme gelebilecek olsa dahi, yine de asıl çözüm, büyük oranda icracının kendisine ait olduğu sonucuna varılmıştır.

KAYNAKLAR

- Birer, A. R. H. (2010). *Makamsal Müzikleri Dinlemenin Entonasyona Etkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Gazi Üniversitesi.
- Chen, S. (2006). Development Of An Instrument To Assess Views On Nature Of Science And Attitudes Toward Teaching Science. *Science Education*, 90 (5), 803-819.
- Coşkun, E. (2010). *Flütün Entonasyon Problemi Üzerine Teknik Çalışmalar* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] İstanbul Üniversitesi.
- Entonasyon. (t.y.). *Vikipedi Özgür Ansiklopedi* içinde. Erişim adresi: (01.09.2022) <https://tr.wikipedia.org/wiki/Entonasyon>.
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sözer, V. (1986). *Müzik ve Müzisyenler Ansiklopedisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Taş, F. (2020). Yaylı Çalgılar Eğitiminde Entonasyonu Geliştirmeye Yönelik Kullanılan Üç Yöntemin Karşılaştırılması. *İdil Sanat ve Dil Dergisi*, (76), 1802-1820.

Topoğlu, O. (2006). *Yaylı Çalgı Çalışma Sürecinde Eşlikli Çalışmanın Önemi ve Viyolonsel İçin Eşlikli Parmak Açma Çalışmaları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi] Dokuz Eylül Üniversitesi.

Yahya Kaçar, G. (2020). *Türk Müsikisinde Eser ve İcrâ Tahlili Yöntemleri*. Ankara: Gece Kitaplığı.

EXTENDED ABSTRACT

Intonation, one of the most mentioned subjects in instrument performance, directly affects the performance quality and influence. It is clear that such equipment has a direct effect on the performance as choosing an instrument that is not tuned precisely and an unideal mouthpiece, reed, bow, pick, etc. when examined physically. Variables such as psychological state, fatigue, illness or seasonal change, rather than physical dimensions, play an important role in the performance as well.

Due to the structure of Turkish music with the meşk tradition, it is almost impossible to standardize the performance due to the differences in instrument making and pitch understanding in line with the demands. The clarinet, which was primarily used in the Western music performance, has become used in the Turkish music performance in time as well. In addition to the stable structure of Western music, the notes in the mucennep range began to be performed, but serious intonation problems have emerged.

In addition to the intonation problems caused by the distances between the cork, chamois, mouthpiece, joints or bell in the clarinet's own physical structure, the sub-problems of the research include the intonation problem in the use of ornamentation and blowing techniques such as grace note, vibrato, glissando, trill, embouchure. Various other issues such as the use of tone holes, posture, holding, mouth, performance style, tongue and lip movements also affect the intonation in the clarinet performance of Turkish music. Therefore, the current research seeks answers to the questions what are the factors affecting the intonation due to the physical characteristics of the clarinet, what are the factors affecting the intonation in the ornaments in the Turkish music clarinet performance, what are the factors affecting the intonation during the blowing techniques in the Turkish music clarinet performance, how to play and use notes in Turkish music clarinet performance, how lip and mouthpiece coordination are in Turkish music clarinet performance, What are the factors that affect the intonation in the use of notes in the Mücennep range, and how to accompany in ensembles. In this direction, it is aimed at addressing the factors that can cause

intonation problems in Turkish music clarinet performance, providing a unification of chords for collective performance, and offering solutions to problems caused by intonation. Therefore, this research is important in terms of contributing to Turkish music clarinet performers, educators, students and the field of instrument manufacturing in terms of revealing the factors that cause intonation in the Turkish music clarinet performance and eliminating the intonation mistakes made in the performances completely or to the maximum level in line with their solutions

This research is qualitative research aiming at revealing the intonation problems encountered in Turkish music clarinet performance, their reasons and solutions. Survey method, one of the qualitative research methods, was used. The universe of this research consists of the factors that affect the intonation in Turkish music clarinet performance. The universe will be studied. Therefore, the sample was not determined.

In line with these findings, it can be said that it should be produced by the luthiers within the framework of care for its physical characteristics and tone holes and chord system should be designed in accordance with the Turkish music performance. When natural conditions such as temperature and humidity in the performance environment affect the tuning of the clarinet, the problem should be minimized by intervening in the distances between the mouthpiece-barred-joints. Breath flow of the diaphragm should be maintained by using more breaths for high pitches and less for low pitches. Mouthpieces with a suitable inclination distance for the Turkish music performance should be preferred, and the lips and chin should be triangular and loosened backwards to obtain the notes in the mücennep range. Lips should be tightened in the performance of high pitch notes, and should be left loose for low pitch notes, provided that it is not excessive. Fingers should be kept close to the tone holes so that the note playing are clean and comfortable. There should be a distance of 45 cm between the clarinet and the body, the head should be kept straight forward, the cheeks should not be inflated during blowing, the arms should not be adjacent to the body. Small tone hole ranges should be preferred, especially in the grace notes. During the use of blowing techniques such as glissando, the same force of breath and lip frequency should be applied to all tone holes. In blowing techniques such as legato, equal breath and lips should be applied throughout the note value. In the transition from the tone hole to be vibrated to the next tone hole, the previous tone hole should be forgotten and the tone hole to be performed should be blown straight. In blowing techniques such as staccato, the lip should be slightly narrower and tighter than normal. In general, attention should be paid to lip and mouthpiece coordination in all

blowing and ornament techniques. In ensemble performances, instruments with a fixed frequency or reliable tuning should be adapted. It should not exceed the volume balance of other instruments. In ensembles accompanied by instruments with tones close to the clarinet, such as the violin, performances should be performed in different octaves so that the sounds do not overlap. In line with all the obtained findings, especially for the performance of the tones in the mücennep range, the Turkish music clarinet performer should have a good musical ear, should be a good listener, and practices should be carried out to eliminate the intonation problems by doing blowing long notes, blowing and ornament techniques in their daily practices. Although electronic solutions may come to the fore in terms of contributing to the solution of the intonation problem, it has been concluded that the main solution is largely the performer's own.